

SPOPOLNJEVANJE IZOBRAŽEVALCEV, JE NAŠA SKUPNA SKRB

Sodobna družba preživlja krizo in pri tem se soočamo tudi z izzivi globalizacije, hitrim tehnološkim razvojem, klimatskimi spremembami in demografskimi premiki. Prav čas krize pa naj bi bil tudi čas za pospešen razvoj, kjer ima izobraževanje ključno vlogo. Naša prihodnost je družba, ki temelji na znanju, zato potrebuje ustvarjalne in inovativne posameznike in skupine.

Naloga vseh, ki delamo na področju izobraževanja odraslih, je tudi spodbujanje iskanja novih pristopov k učenju in izobraževanju, pridobivanje znanja in urjenje veščin ter ustvarjanje takih razmer za učenje in izobraževanje, ki bodo prijazne do udeležencev tako v formalnem kot neformalnem izobraževanju. Večina znanja, ki danes nastaja znotraj izobraževalnih organizacij in podjetij, je rezultat dolgoletnih prizadevanj različnih strokovnjakov. Na področju izobraževanja odraslih sestavljajo izobraževalci odraslih skupino strokovnjakov, ki opravljajo številne in predvsem zelo raznolike naloge – od načrtovanja do izpeljevanja in vrednotenja izobraževanja ter številne podporne in druge dejavnosti, s katerimi spodbujajo in omogočajo, da se odrasli lahko učijo.

S študijo, ki smo jo v letu 2008 opravili na Andragoškem centru Slovenije,¹ smo ugotovili, da se na področju izobraževanja odraslih srečujemo z zelo različnimi poklicnimi profili, saj izobraževalci odraslih prihajajo iz različnih študijskih smeri, na katerih si pridobijo bolj ali manj ustrezna znanja s tega področja. Vključujejo se strokovnjaki z različnimi stopnjami

UVODNIK

dosežene izobrazbe, različnimi delovnimi izkušnjami in ne nazadnje tudi različnimi znanji, ki so si jih pridobili s strokovnim usposabljanjem in spopolnjevanjem.

Posledica tega je, da se na področju izobraževanja odraslih oblikujejo vse bolj specifične vloge izobraževalcev odraslih, ki nastajajo v različnih kontekstih in pogojih. Na spreminjanje značilnosti in tudi zahtevnosti vlog izobraževalcev odraslih vplivajo potrebe različnih ciljnih skupin udeležencev, različna učna okolja, učne oblike, ki jih izvajajo izobraževalci odraslih, pa tudi različne funkcije oz. naloge znotraj izobraževalnih organizacij – npr. strokovne, poslovodske in podobno.

Za področje izobraževanja odraslih je vloga izobraževalcev odraslih ključnega pomena, saj skrbijo za to, da si udeleženci pridobijo ustrezno znanje, kompetence in veščine. Da bodo lahko izpolnili svoje poslanstvo, morajo biti strokovnjaki na svojem primarnem strokovnem področju, strokovno pa morajo biti podkovani tudi na drugih področjih, pomembnih za kakovostno oblikovanje in izpeljevanje učnega procesa v izobraževanju odraslih, kar z drugimi besedami pomeni, da se morajo nenehno izobraževati, usposablјati in spopolnjevati.

V iskanju odgovorov na različna vprašanja, ki se nam pri tem porajajo, smo v tem letu skladno s smernicami Akcijskega načrta za izobraževanje odraslih: Za učenje je vedno pravi čas in predvsem z željo, da izmenjamo mnenja strokovnjakov z različnih področij, na Andrago-

škem centru Slovenije organizirali več poglobljenih strokovnih razprav. In prav prva med njimi je bila namenjena osvetlitvi problema usposobljenosti izobraževalcev odraslih. Razprave se je udeležilo 22 uglednih strokovnjakov s fakultet, ministrstev, javnih zavodov, društev in gospodarstva, ki se pri svojem delu tako ali drugače vsi srečujejo s področjem izobraževanja odraslih. Z uvodnim prispevkom sta med drugim sodelovali tudi dr. Barica Marentič Požarnik in dr. Sabina Jelenc Krašovec s Filozofске fakultete.

Dr. Barica Marentič Požarnik je poudarila, da je izobraževanje odraslih zelo zahtevno področje, na katerem lahko samo z izobraževanjem, učenjem in primernim odnosom pripomoremo k razvoju strokovnjaka, v našem primeru izobraževalca odraslih.

Po njenem mnenju je prav odnos pedagoga ali andragoga do učečega se posameznika tisti temeljni vir, ki nam na nezavedni ravni zagotavlja, da se bo posameznik lahko uspešno razvijal. Zato bi moral biti izobraževalec odraslih oseba, ki je empatična, sposobna povezovati teorijo, prakso in lastno refleksijo, ima stalno željo po samoizobraževanju, izmenjavi izkušenj, samovrednotenju, hkrati pa je dovolj kolegionalna, predvsem v smislu prenosa znanja. Da bi lahko vse to dosegli, naj bi izobraževalci odraslih poskrbeli za dvig lastne strokovnosti, ker bodo le tako lahko uspešno pomagali posameznikom premagovati ovire, s katerimi se ti na svoji izobraževalni poti pogosto srečujejo.

Po prepričanju dr. Sabine Jelenc Krašovec potrebuje današnja družba izobraževalca odraslih, ki bo znal razmišljati kritično in na probleme gledati širše, potrebuje izobraževalca in intelektualca, ki si bo znal o vsem, kar se dogaja, ustvariti lastno mnenje. Da bomo to dosegli, bo treba najprej sistemsko urediti področje izobraževanja odraslih, ki je zdaj izrazito kadrovsko podhranjeno in na vseh področjih, od

financiranja do zakonodaje in delovanja javne mreže za izobraževanje odraslih, izrazito neurejeno.

Da je področje izobraževanja odraslih sistemsko neurejeno in s tem marginalizirano, se je v strokovni razpravi strinjala tudi Ema Perme, vodja sektorja izobraževanja odraslih na ministrstvu za šolstvo in šport. Po njenem mnenju so spremembe nujne, prvi korak, ki ga bo naredilo njihovo ministrstvo, pa je, da bo poskušalo z bolj odprto zakonodajo področju izobraževanja odraslih zagotoviti ustrežnejši položaj.

Tudi evropska raziskava na področju izobraževanja odraslih² je pokazala, da so učitelji odraslih »marginalna skupina«, pogosto opravljajo delo za določen čas, odrasle pogosto izobražujejo kadri, ki nimajo ustreznih andragoških znanj, zato je potreben razmislek, ali z odraslimi res lahko dela vsak, ki si to želi.

Marginalnost se kaže predvsem v neustreznosti umeščenosti področja v celoten družbeni sistem, saj je izobraževanje odraslih prepogosto odvisno od trenutne politike in usmeritve gospodarstva. In ko razmišljamo o njihovi udeleženi v izobraževanju, ugotovimo, da so prav izobraževalci odraslih najbolj podhranjena skupina izobraževalcev.

Tudi z našo študijo v letu 2008 smo ugotovili, da delo izobraževalcev odraslih opravljajo različni strokovnjaki, ki pri svojem strokovnem študiju, pa tudi pozneje, povečini niso bili deležni obsežnejšega in sistematičnega pedagoško-andragoškega izobraževanja ali spopolnjevanja. Še posebno to velja za številne izobraževalce, ki delujejo na področju neformalnega in splošnega izobraževanja. Slabo skrb za izobraževanje izobraževalcev odraslih lahko razumemo le kot enega od odsevov slabe skrbi za področje izobraževanja odraslih nasploh, zavedati pa se moramo, da so prav izobraževalci odraslih tisti, ki lahko s svojim delovanjem

in zavzemanjem za udeležence v izobraževanju odraslih to stanje tudi presežejo.

Zato postaja stalno strokovno spopolnjevanje vse pomembnejši dejavnik strokovnega razvoja slehernega izobraževalca odraslih, ki mu Andragoški center Slovenije že od ustanovitve naprej posveča posebno pozornost. Rezultati študije, ki smo jo opravili v letu 2008, so pokazali, da so naši programi usposabljanj (gre za programe neformalnega izobraževanja, razvojne programe, programe andragoškega spopolnjevanja, za ranljive skupine), ki jih namenjamo različnim ciljnim skupinam odraslih, zanje ustrezni, seveda pa jih je treba stalno nadgrajevati in dopolnjevati.

Ob programih, ki smo jih razvijali za odrasle, smo vzporedno vedno poskrbeli tudi za razvoj programov spopolnjevanja izobraževalcev odraslih (učiteljev odraslih), ki v teh programih delujejo. Zavedamo se namreč, da je kakovost dela izobraževalcev odraslih eden najpomembnejših dejavnikov uspeha, ki se, gledano dolgoročno, bogato obrestuje.

Zavedamo se tudi, da je za Slovenijo, če želi narediti razvojni preboj na področju izobraževanja odraslih, poleg raziskovalnega in razvojnega dela, ki lahko omogoči nove razvojne projekte, odločilnega pomena, ali bodo izvajalci teh razvojnih projektov dobro usposobljeni za njihovo uresničitev – to pa lahko dosežemo le z njihovim sistematičnim in kakovostnim spopolnjevanjem. Da bi pri svojem delu lahko uspešno uresničevali cilje, ki jih narekuje načelo vseživljenjskega učenja, morajo biti pripravljeni na lastno vseživljenjsko učenje.

Brez zadržkov lahko torej pritrđimo splošnemu spoznanju, da je treba pri uveljavljanju na znanju temelječe družbe posebno skrb posvetiti stalnemu spopolnjevanju izobraževalcev odraslih. Zaradi različnih vlog, ki jih ti opravljajo, je ključnega pomena, da si, poleg aktualnega

znanja na področju posamezne stroke, pridobijo tudi znanje s področja poznavanja in proučevanja značilnosti ciljnih skupin odraslih, znanje o strategijah načrtovanja in izpeljave izobraževanja, o temeljnih značilnostih dela z odraslimi, psihologiji učenja, motivaciji za učenje in izobraževanje, znanje za upoštevanje prejšnjega znanja in izkušenj odraslih v izobraževalnem procesu, za vrednotenje znanja, vzpostavljanje primerne učnega okolja (ob upoštevanju razlik med posamezniki in skupinami), znanje za svetovalno, raziskovalno in razvojno delo, poznavanje novih metod učenja in poučevanja ter številne druge vsebine, odvisno od potreb in interesov vsakega posameznega zaposlenega v izobraževanju odraslih.

V že omenjeni študiji so vprašani kot najpomembnejše vsebine, ki jih potrebujejo pri svojem delu, navajali: sodobne učne metode in oblike izobraževanja odraslih, svetovalne in druge kompetence pri izobraževanju ranljivih družbenih skupin, aktualne vsebine, ki so povezane s spreminjanjem zakonodaje in uvajanjem novih strokovnih rešitev, kamor lahko uvrstimo prilagajanje izobraževanja odraslim, uvajanje elektronskega učenja, ugotavljanje in potrjevanje predhodno pridobljenega znanja, sodelovanje pri novih projektih in podobno. Izrazili so tudi potrebo po nadaljnjem zagotavljanju usposabljanj in spopolnjenj v podporo razvojnim projektom (projekti kakovosti, pismenosti, središča za samostajno učenje, svetovalna središča ISIO, PUM). Čeprav nam je kot oblikovalcem in izvajalcem mnogih programov za izobraževanje učiteljev in mentorjev odraslih to težko razumeti, pa moramo vendarle ugotoviti, da je bilo izobraževanju in spopolnjevanju izobraževalcev odraslih namenjene premalo pozornosti, predvsem pa premalo sredstev, da bi na tem področju lahko uresničevali vse zastavljene cilje.

Zato je nujno, da se začnemo izobraževalci odraslih med seboj še bolj povezovati – tako tisti, ki izobražujemo odrasle v formalnih izobraže-

valnih programih, kot tisti, ki izobražujemo v programih neformalnega izobraževanja in da ne delujemo kot »čebelarsko društvo«, kot je v strokovni razpravi to poimenovala Sonja Klemenčič z Andragoškega centra Slovenije.

Vse nas, ki delujemo na področju izobraževanja odraslih, torej čaka še veliko dela. Le če bo spopolnjevanje izobraževalcev postalo naša skupna skrb, bodo prišli tudi rezultati in uspehi. In še na nekaj ne smemo pozabiti, namreč, da razvitost izobraževalnega sistema države omogočajo dobro izobraženi in usposobljeni izobraževalci odraslih.

Mag. Zdenka Birman Forjanič

¹ Prikaz dosežkov in razvojnih izzivov izobraževalne dejavnosti Andragoškega centra Slovenije, Izhodišča za oblikovanje novega koncepta andragoškega spopolnjevanja, (http://izobrazevanje.acs.si/dokumenti/razvojno_delo/PRIKAZ_DOSEZKOV_IN_RAZVOJNIIH_IZZIVOV_IZOBRAZEVALNE_DEJAVNOSTI_ACS.pdf).

² ALPINE – Adult Learning Professions in Europe – A study of the current situation, trends and issues, 2008.